

Lausunto koskien valtion yhteinen työasemaratkaisu hankkeen esiselvitysraporttia

24.8.2010 Antti Alila, Microsoft

Sisältö

Lausunto koskien valtion yhteinen työasemaratkaisu hankkeen esiselvitysraporttia	1
Lausunto esiselvitysraportin tavoitetilan kuvaukseen	3
Lausunto esiselvitysraportin tavoitetilan kustannus-hyötyanalyysiin	3
Kustannussäästöt	4
Lausunto esiselvitysraportin käyttöönottomalliin.....	6
Työasemavakion toteuttaminen ohutpäätteellä, työasemalla tai kannettavalla	6

Lausunto esiselvitysraportin tavoitetilan kuvaukseen

Dokumentin kohdassa ”9.1.1 Tavoitetilan keskeiset arkkitehtuuri- ja palveluperiaatteet” hyödynnettävät arkkitehtuuriperiaatteet yksi listatuista periaatteista on ”**Avoimen lähdekoodin ratkaisuja tulee suosia kehitettäessä järjestelmiä tai hankittaessa tuotteita**”. Näennäisesti hieno asia, mutta joka sisältää kilpailun sekä julkishallinnon palvelujen laadun ja kustannusten kannalta huolestuttavia asioita.

Saman kohdan yksi listatuista periaatteista linjaa; **Julkishallintoa kehitetään lähtökohtana yhteiskunnan kokonaisuuden tarpeet**. Tavoitteena on yhteiskunnan tehokkuuden, hyödyn ja kokonaisedun maksimointi. tämän periaatteen mukaan valintoja on tehtävä pitkän aikavälin kokonaisyödyn perusteella.

Myös kaupallisesti lisensoitavat ohjelmistot tukevat teknologia- ja tuoteriippumattomuutta silloin kun ne soveltavat avoimia standardeja. Markkinoilla on tarjolla samaan käyttötarkoitukseen niin avoimen lähdekoodin kuin kaupalliseen lisenssimalliin perustuvia ratkaisuja. Kun perusteena käytetään kilpailun edistämistä, on arveluttavaa asettaa periaate, jolla markkinoilla olevista ratkaisuista suljettaisiin kokonaan pois se osa, jota tarjoavien yritysten toimintamalli perustuu lisenssipohjaiseen malliin.

Myös osa avoimen lähdekoodin ratkaisuista on kaupallisesti ja ammattimaisesti tuotettuja ja tuettuja. Miksi siis olisi perusteltua suosia yhdellä tavalla toimivaa yritysten ryhmää vaihtoehtoisella tavalla toimivien yritysten ylitse?

Onko julkisen hallinnon (tai sen kummemmin yritystenkään) tavoitteena koodin hankkiminen? Mitä itseisarvoa ja toiminnallista hyötyä koodin hankkimisella saadaan? Yleensä halutaan muuttaa organisaation toimintatapaa sen toiminnan tehokkuuden, tuottavuuden tai tuloksellisuuden parantamiseksi. Tähän sovelletaan usein yhtenä ratkaisukomponenttina tietotekniikkaa. Ohjelmisto/koodi on hankkeissa kustannuseränä ihmistyötä huomattavasti pienempi osa. Onko ideana koettaa laskea suomalaisen ohjelmistoteollisuuden jalostusarvoa, jotta työtä riittäisi kaikille?

Lausunto esiselvitysraportin tavoitetilan kustannus-hyötyanalyysiin

Dokumentin kohta 12.1 perustelee toimisto-ohjelmiston Open Source vaihtoehtoa:

”Open Source -vaihtoehdot -komponentin kohdalla keskitytään ainoastaan avoimen lähdekoodin toimistosovellusten käyttöönottamiseen, koska tämä on selkeimmin säästää aikaansaava Open Source -ratkaisu.”

Suoranainen tuotteiden vertailu on lähtökohtaisesti mahdotonta, sillä Open Office sisältää huomattavasti suppeammat ja vanhanaikaisemmat työkalut. Microsoft Office sisältää innovatiiviset ja tuottavat tietotyövälineet Suomen virkamiehille ml. sähköposti-, kalenteriohjelmistot, verkkoneuvotteluratkaisut sekä työvälineet, jotka tukevat etätönn tekemistä.

Microsoft Office integroituu standardoitujen rajapintojen ja kehitysrajapintojen vuoksi hyvin eri teknologian taustajärjestelmiin ja automaattisesti Microsoftin eri taustajärjestelmiin. Microsoft Office tukee kattavasti

erityyppisiä tiedostomuotoja. Valtionhallinnossa ei saisi tapahtua tilaa, jossa toisen ministeriön lähettämiä dokumentteja ei voida toisessa ministeriössä avata.

Julkishallinnon tieto on oltava säilytettynä turvallisesti keskitetysti ja hajautetusti. Tähän raportti ei kuitenkaan ota mitenkään kantaa.

- Julkishallinnon arkaluontoisten tai turvaluokiteltujen asiakirjojen salassa pysyminen, informaation tietoturvallinen käsittely ja jakelu voidaan saavuttaa Microsoft Office ja Microsoftin Rights Management –palvelulla. Microsoft Office sisältää myös automaattisesti työvälineet salata ja allekirjoittaa asiakirjoja virkamiesvarmenteilla. Tässä ei tarkoiteta asiakirjojen pysyvän säilytyksen tietoturvaa vaan jokapäiväisen tiedonvaihdon turvaamista.

Julkishallinnon tietotyövälineiden pitää olla käytettäviä myös fyysisesti rajoittuneilla henkilöillä. Microsoft Office sisältää ominaisuuksia (mm. helppokäyttöisyyden tarkastus), jotka tukevat sisällön tuottamista henkilöille, joilla on fyysisiä rajoituksia.

- Teknologian esteettömyys (Accessibility) on Microsoftin tärkeä prioriteetti ja on mukana tuotekehityksessä niin käyttöjärjestelmissä (esimerkiksi Windows 7) kuin tietotyötuotteissa (esimerkiksi Office ja SharePoint).

Kustannussäästöt

Julkisten hankintojen osalta laki ohjeistaa noudattamaan kokonaistaloudellisuuden periaatetta. Yleinen periaate on laskea elinkaarikustannukset 48 kk käyttöajan suhteen. Valtionhallinnon IT-kuluista kaikkien kaupallisten ohjelmiston yhteenlaskettu lisenssikustannus on 8% (Lähde: Tietoja valtion tietohallinnosta 2009.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/04_hallinnon_kehittaminen/20090612Tietoj/Tietoja_valtion_tietohallinnosta_NETTI_%2B_KANNET.pdf). Ohjelmiston lisenssikustannusta merkittävämpi osuus muodostuu ratkaisun räätälöinnin, jatkuvan ylläpidon ja erityisesti käytön aiheuttamista kustannuksista. Pelkkä lisenssihinnan tarkastelu jättää huomioimatta ratkaisujen valmiusasteen ja sitä kautta vaadittavan sovitustyön määrän sekä käytön aiheuttamat kustannukset. Työn ja käytön kustannuksiin vaikuttavat merkittävästi ratkaisulle tarjolla olevat kehityksen, ylläpidon ja käytön työkalut.

”Lisenssien ylläpidosta on saavutettavissa 3,2 milj. euron säästö¹⁹. Mallin käyttöönotto vaatii kuitenkin koulutusta, josta aiheutuu 1,2 milj. euron lisäkustannukset. Lisäksi tulee huomioida sovellusten edellyttämiä muutoksia (esim. Microsoft Office -lomakkeiden hyödyntämisestä aiheutuvat muutokset) noin 0,7 milj. eurolla. Muutoksen edellyttämien kustannusten huomioimisenkin jälkeen 10 000 käyttäjän siirtymisellä on saavutettavissa 1,3 milj. euron säästöt. Säästöjen tarkastelussa tulee huomioida näiden perustuvan vuoden 2005 aikaiseen lisensointimalliin sekä hintatasoon.”

¹⁹ Kustannukset Microsoft Office -kokonaisratkaisussa ovat 5,2 milj. euroa sekä OpenOffice (85 %) ja Microsoft Office (15 %) vaihtoehdossa 2,0 milj. euroa.

Materiaalissa esitetään seuraavia hintatietoja (sivu 63, alaviite 15):

”¹⁵ Arvio perustuu Hanselin omasta aineistostaan tekemään selvitykseen, jonka mukaan yhden Microsoft toimisto-ohjelman lisenssikustannus on noin 330 euroa vuosittain. Tätä kustannusta voi pitää korkeana, ja jatkossa kysymystä on syytä selvittää tarkemmin (mm. rajaukset). Esiselvitystä laadittaessa ei kuitenkaan ole ollut muuta tietoa käytettävissä tai selkeitä taustaineistosta lähteviä perusteita epäillä tiedon luotettavuutta.”

Hanselin kilpailuttaman valtionhallinnon puitesopimuksen mukaiset lisenssihinnat ovat aivan toista luokkaa kuin mitä materiaalissa esitetty 330€/käyttäjä/vuosi. Microsoft Officea voidaan hankkia eri laajuisena pakettina: 1) Microsoft Office Standard, jonka paketointi kattaa suurin piirtein samat ohjelmat kuin Open Office tai 2) Microsoft Office Pro+ paketointi. Hankinta voidaan tehdä usealla eri tavalla, riippuen asiakkaan lähtötilanteesta. Tavallisimmat hankintatavat ovat:

- pelkän ylläpidon hankinta tilanteessa, jolloin lisenssi on jo hankittu
- lisenssi ja ylläpito (3 vuotinen sopimus, joka antaa oikeuden päivittää sopimuskauden viimeisimpään julkistettuun versioon)
- yksittäinen lisenssi (voimassa vain hankitulle versiolle)

Jos hankintahetkellä yhdistetään sopimuksella muita tuotteita, Microsoft myöntää erillisen alennuksen koko hankinnalle (ns. ”platform-alennus”)

Useimmilla valtionhallinnon organisaatioilla on jo hankittuna lisenssi, joten valtaosa hankinnoista koskee nykyisin vain ylläpidon hankkimista.

Valtionhallinnon Microsoft office budjetäariset hinnat¹ ovat kolme-vuotisella vakiointisopimuksella seuraavat:

Hankinnan kohde	Office Standard	Office Pro+
Pelkkä ylläpito	74,64 €/vuosi	99,48
Pelkkä ylläpito, platform alennus	70,80	94,68
Lisenssi ja ylläpito	136,31	181,98
Lisenssi ja ylläpito, platform alennus	116	154,51

Toimisto-ohjelmisto voidaan hankkia myös ilman ylläpitoa. Valtionhallinnon budjetärinen hinta on tällöin 262 €. Hankinta on kertahankinta (ei vuosittaisia maksuja).

Kun asiakas hankkii ylläpidollisen Office-lisenssin, niin tämä mahdollistaa tuotteen kotikäyttöoikeuden maksamalla vähän yli 10€ latausmaksun.

Esiselvitysraportissa on virheellisesti mainittu Open Source –pohjaisen toimistosovelluksen tuottavan säästöjä. Raportti perustuu virheellisiin lisensointimalleihin sekä hintatasoon, eikä kaikkia kokonaiskustannuksia ole otettu huomioon. Suurin virheellinen tieto raportissa perustuu kokonaiskustannusten laskentaan, jossa lisenssikustannukset ovat vain pieni osa. Esiselvityksessä tulisi selvittää todelliset kokonaiskustannukset käyttäen ammattimaisia tutkimusorganisaatioita, kuten esimerkiksi Forrester, Gartner ja IDC. (Esimerkiksi Forrester: So thinking of Alternatives to Microsoft Office, October, 2008).

Valtionhallinto on parhaillaan kilpailuttamassa valtion yhteistä viestintäratkaisua (VYVI). Työasema-hankkeen toimisto-ohjelmisto ratkaisuja suositellaan tehtäväksi aikaisintaan vasta sen jälkeen kuin VYVI:n tuottama teknologiaratkaisu on valittu, jotta valittavasta tuotteesta saadaan mahdollisimman suuri

¹ Huom: osa Hanselin kilpailuttamista jälleenmyyjistä myy Microsoft lisenssit negatiivisella katteella, jolloin lopullinen hinta on vähän ilmoitettua pienempi.

yhteinen hyöty ja jotta mahdolliset jo olemassa olevat lisenssit voidaan täysimääräisesti hyödyntää VYVI-hankkeessa.

Lausunto esiselvitysraportin käyttöönottomalliin

Työasemavakion toteuttaminen ohutpäätteellä, työasemalla tai kannettavalla

Raportin VTAP vaiheessa viitataan voimakkaasti ratkaisun siirtymistä kevytpääte maailmaan. Tärkeämpää olisi kuitenkin toteuttaa ratkaisu käyttäjän tarpeen mukaan ja mikäli paikallista prosessointia tarvitaan normaali kannettavan tai PC laitteen muodossa tulisi se olla samanarvoinen osa VTAP ratkaisua. Myös virtualisoiduissa työasemaratkaisuihin tullessa tulevaisuudessa esittelemään uusia ratkaisun ”offline” käyttömahdollisuuksia normaali työasemalta tai kannettavalta. VTAP vaiheen laitteistosuositus on tärkeää määrittää teknisesti vasta käyttäjien tarvekartoituksen jälkeen.